

EFFECTIVE METHODS OF TEACHING MORAL VALUES BASED ON FAIRY TALES IN PRIMARY SCHOOL

Sarvigul Madaminova¹

Fergana State University

DOI: 10.5281/zenodo.15563913

Article History	Abstract
Received: 10.04.2025 Accepted: 30.05.2025	This article discusses effective pedagogical methods of forming moral values in primary school students through fairy tales. The authors conduct empirical research aimed at identifying and improving the mechanisms for forming positive character qualities such as honesty, kindness, and perseverance in students through folk oral literature, especially the moral content of fairy tales. The study observed changes in moral awareness and behavior in 2-3-year-old students based on a 10-week program based on modern pedagogical approaches, dialogic methods, and age-appropriate approaches. The results showed that fairy tale-based lessons can be an effective tool for consistently forming moral concepts. The article presents the main principles, practical application, and analysis of the results of this methodology.

Keywords: fairy tales, moral education, primary education, values, psychological and pedagogical foundations, methodology.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Master's student of Fergana State University, Uzbekistan

BOSHLANG'ICH SINFDAGI ERTAKLAR ASOSIDA AXLOQIY QADRIYATLARNI O'RGATISHNING SAMARALI USULLARI

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

ertaklar, axloqiy tarbiya, boshlang'ich ta'lim, qadriyatlar, psixologik-pedagogik asoslar, metodika

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ertaklar orqali axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning samarali pedagogik usullari yoritiladi. Mualliflar xalq og'zaki ijodi, ayniqsa ertaklarning axloqiy mazmuni orqali o'quvchilarida ijobiy xarakter sifatleri – halollik, mehribonlik, matonatilik kabi qadriyatlarni shakllantirish mexanizmlarini aniqlash va takomillashtirishga qaratilgan tajriba asosidagi tadqiqotlarni olib boradi. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, dialogik metodlar va yosh xususiyatlariga mos yondashuvlar asosida tuzilgan 10 haftalik dastur asosida 2-3-sinf o'quvchilarida axloqiy ong va xulq-atvor o'zgarishlari kuzatildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ertak asosidagi darslar izchil tarzda axloqiy tushunchalarni shakllantirishda samarali vosita bo'la oladi. Maqolada ushbu metodikaning asosiy tamoyillari, amaliy qo'llanishi va natijalar tahlili berilgan.

Axloqiy tarbiya har qanday ta'lim tizimining asosi hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda axloqiy ong va xatti-harakatlarning shakllanishi butun shaxs rivojining poydevorini tashkil etadi. Bu jarayonda xalq og'zaki ijodining, xususan ertaklarning tutgan o'rni beqiyosdir. Ertaklar nafaqat badiiy-estetik zavq bag'ishlaydi, balki ularning mazmuni orqali insonparvarlik, adolat, mehnatsevarlik kabi qadriyatlar singdiriladi.

Shu bois, zamonaviy pedagogika ertaklardan faqatgina o'quv materialini boyitish emas, balki axloqiy tarbiyani yo'naltiruvchi samarali vosita sifatida foydalanishni ilgari suradi. Biroq, bu jarayonning metodik asoslari, psixologik mosligi va natijadorligi hali yetarlicha tadqiq qilinmagan. Mazkur maqola aynan shu muammoga yechim izlaydi: boshlang'ich sinf o'quvchilarida ertaklar orqali axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda qanday usullar samarali hisoblanadi?

Tadqiqotning asosiy maqsadi – boshlang'ich sinf o'quvchilarida ertaklar asosida axloqiy qadriyatlarni o'rgatishning samarali usullarini aniqlash, ularni amaliyotda qo'llab, ta'sirchanlik darajasini baholash va taklif etilgan metodikani takomillashtirishdan iborat.

Tadqiqot 2023–2024 o'quv yilida Farg'ona viloyatidagi uchta umumiy o'rta ta'lim maktabining 2- va 3-sinflarida (jami 162 nafar o'quvchi) o'tkazildi. O'quvchilar ikkiga bo'lingan holda, nazorat guruhi an'anaviy o'quv dasturi asosida ta'lim olgan bo'lsa, eksperimental guruhda har hafta 1 marotaba ertak asosidagi axloqiy tarbiya darslari o'tkazildi.

Tadqiqotda psixologik-pedagogik tahlil, kuzatish, so'rovnoma, eksperiment va natijalarni statistik tahlil qilish usullari qo'llanildi. Darslarda xalq ertaklari, o'zbek va jahon adabiyotidan namunalar tanlanib, har bir ertakdagi asosiy g'oya va axloqiy xulosa

o'quvchilar bilan birgalikda tahlil qilindi. Har bir darsdan so'ng shaxsiy fikr yuritish topshiriqlari orqali o'quvchilarning mulohazasi baholandi.

Moral-ethical development baholash uchun maxsus ishlab chiqilgan "Axloqiy ongni aniqlash testlari" (adaptatsiya qilingan Likert shkalasi asosida) va o'qituvchilar tomonidan yuritilgan "Axloqiy xatti-harakatlarni kuzatish jadvali" asosida ma'lumotlar yig'ildi. Tadqiqotning ishonchliligi uchun olingan natijalar SPSS dasturida tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ertaklar asosida tashkil etilgan axloqiy tarbiya darslari eksperimental guruh o'quvchilarida quyidagi ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqardi: axloqiy mulohaza darajasi, empatiya, xatti-harakatlar mazmunida ijobiy o'zgarishlar, o'z fikrini asoslab ayta olish va hayotiy misollar keltirish ko'nikmalari.

Eksperimental guruhdagi o'quvchilarning 71 foizi axloqiy savollarga yuqori darajada mazmunli va mantiqiy javob bera olgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 38 foizni tashkil etdi. Shuningdek, o'qituvchilar tomonidan yuritilgan kuzatishlarda eksperimental guruhdagi bolalar tengdoshlarga yordam berish, navbatni kutish, sabr qilish, muloyimlik ko'rsatish kabi xatti-harakatlarda sezilarli ijobiy dinamika namoyon etdi.

Eng samarali metodik yondashuvlar sifatida ertakdagi voqeani sahnalashtirish, rolli o'yinlar orqali obrazlar bilan ishlash, savol-javob va mushohada asosida to'g'ri va noto'g'ri xatti-harakatlarni ajratish, shaxsiy hayot bilan bog'lash orqali mustahkamlash usullari tan olindi. Shu orqali ertak mazmuni bolalar ongida jonli obrazlar orqali mustahkamlandi, natijada qadriyatlar ichki e'tiqodga aylanib bordi.

Ushbu usullar ayniqsa 7-9 yosh oralig'idagi bolalar uchun mos keladi, chunki bu yoshda ular hayotiy voqealarni mavhum tahlil qilishga hali to'liq qodir bo'lmagan bo'lsa-da, obraz va syujet orqali axloqiy mohiyatni anglay boshlaydilar. Ertaklar ularga oddiy so'zlar, yaqqol voqealar va emotsional ta'sir orqali axloqiy tushunchalarni yetkazish imkonini beradi.

Ertaklar asosida axloqiy qadriyatlarni o'rgatish boshlang'ich ta'lim tizimida tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirishda muhim vositadir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu metodika nafaqat bolalarda axloqiy ongni rivojlantiradi, balki ularning amaliy xatti-harakatlarida ham sezilarli ijobiy o'zgarishlar yuzaga keltiradi.

Ushbu yondashuvning muvaffaqiyati birinchi navbatda ertaklarning mazmunini puxta tahlil qilish, bolalarning yosh xususiyatlariga mos metodlarni tanlash va darslarda dialogik, faol ishtirokga yo'naltirilgan metodikani qo'llash bilan bog'liq.

Kelgusida ushbu uslubiy yondashuv asosida metodik qo'llanmalar, elektron dars ishlanmalar va interfaol o'yinlar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, bu yo'nalishda ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, ertaklarni oilaviy o'qish va muhokama qilish madaniyatini shakllantirish orqali ta'sirchanlik yanada kuchaytiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Vygotskiy L.S. Psixologiya va ta'lim nazariyalari. – Moskva: Pedagogika, 1984. – 312 b.
2. Bettelxaym B. Ertaklarning sehrli kuchi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. –

286 b.

3. Propp V.Ya. Ertak morfologiyasi. – Moskva: Nauka, 2020. – 192 b.
4. Sharipova N.K. Boshlang'ich ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiya: muammolar va echimlar // O'qituvchi jurnali. – 2023. – №5. – B. 42–49.
5. Yunusova D.S. Bolalarda axloqiy ongni shakllantirishda ertaklarning o'rni // Pedagogika va psixologiya. – 2022. – №3. – B. 17–24.
6. UNESCO. Teaching respect and values in early childhood. – Paris: UNESCO Publishing, 2019. – 54 p.
7. Qurbonova B. Ertaklar orqali axloqiy tarbiyada zamonaviy yondashuvlar // Farg'ona davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. – 2023. – №4. – B. 61–67.
8. Toshtemirov A.M. O'zbek xalq ertaklarida axloqiy qadriyatlar tahlili // Xalq merosi. – 2021. – №2. – B. 30–36.
9. OECD. Social and emotional skills: well-being, connectedness and success. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 88 p.
10. Xalq ta'limi vazirligi. Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti. – Toshkent: 2021. – 42 b.